

Nationaal plan voor het *in situ* behoud en de stimulering van het gebruik van ons Nederlands levend cultureel erfgoed

Ambitie

'Zonder agrobiodiversiteit geen voedselzekerheid'. Onder dit motto hebben drie maatschappelijke organisaties, de Stichting de Oerakker (DOA), de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) en de Vereniging van Bos- en natuurterreineigenaren (VBNE) dit nationaal plan geschreven. Ze willen het verlies van het Nederlandse levend cultureel erfgoed tot staan brengen, het *in situ* behoud van ons Nederlandse levend cultureel erfgoed waarborgen en het gebruik ervan stimuleren. Met dit nationaal plan willen zij een breder draagvlak hiervoor in de maatschappij, in de politiek en bij de overheid creëren. Het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) wil deze organisaties daarin met haar expertise ondersteunen.

In Nederland gebruikte en ontwikkelde rassen van gewassen, landbouwhuisdieren en autochtone bomen en struiken vormen, als ons levende culturele erfgoed, een belangrijke bron van genetische diversiteit. DOA, SZH en VBNE³ willen zich samen inzetten voor dit levende culturele erfgoed zodat ze 1) een unieke bijdrage blijven leveren aan een gevarieerd voedselaanbod en een bio-divers landschap, 2) voor ondernemers die streekproducten in de markt willen zetten, waardevol uitgangsmateriaal kunnen leveren, 3) een functie kunnen vervullen in de biologische landbouw, 4) het gebruik van oude rassen bedrijfsmatig kunnen ondersteunen en 5) door enthousiaste liefhebbers die deze rassen voor recreatieve doeleinden houden het cultuurhistorisch bewustzijn kunnen vergroten bij jonge en volwassen burgers. Bio-cultureel erfgoed in de vorm van autochtone bomen en struiken, traditioneel Nederlandse landbouwhuisdieren en gewassen leveren een unieke bijdrage aan onze leefomgeving. Niet voor niets is *in situ* behoud van deze rassen en van autochtone bomen en struiken dan ook een verplichting die voortvloeit uit internationale verdragen (CBD¹, 1992, artikel 8; ITPGRFA², artikel 5).

Het doel van dit plan is te garanderen dat er vanaf 2020 geen traditioneel Nederlandse rassen meer verloren gaan en het behoud en gebruik van deze genetische diversiteit geborgd is. De traditionele Nederlandse rassen en herkomsten van bomen en struiken zijn dan gelokaliseerd, beschreven en geconserveerd en ze worden volop benut voor kleinschalige voedselproductie en in het landschap. Maatschappij en politiek erkennen de waarde ervan en door kennisoverdracht, onderwijs en voorlichting worden de rassen

¹Verdrag inzake Biologische Diversiteit

²Verdrag inzake plantaardige genetische bronnen voor voedsel en landbouw

³ Deze taak van het Bosschap wordt naar verwachting in 2014 overgenomen door de Vereniging van Bos en Natuureigenaren

vakkundig gebruikt en geconserveerd. De samenwerking tussen al betrokkenen is volop zichtbaar en garandeert een integraal gebruik.

Opstellers: Obe Bootsma (DOA), Geert Boink en Ank Zegwaard (SZH), Jos Jansen en Paul de Dooij (Bosschap), met medewerking van Bert Visser en Kor Oldenbroek (CGN).

Aanleiding

In de beleidsnota "Bronnen van ons bestaan" die in 2002 door de Tweede Kamer is aangenomen, worden de uitgangspunten en beleidsdoelen van het *in situ* behoud van genetische bronnen van planten, dieren, bomen en struiken beschreven. Sinds het verschijnen van de beleidsnota is de belangstelling voor het behoud en duurzaam gebruik van in Nederland ontwikkelde rassen (landbouwhuisdieren en gewassen) en de instandhouding van autochtone bomen en struiken duidelijk toegenomen. Ook internationaal wordt er veel waarde gehecht aan het *in situ* conserveren van genetische bronnen en het stimuleren van het gebruik voor voedsel en leefomgeving. Een aantal landen heeft in antwoord op de verschillende Global Plans of Action for Genetic Resources van de FAO ook een geïntegreerd nationaal plan voor het behoud en beheer van deze genetische bronnen opgesteld, waarin *in situ* behoud een belangrijke component is. In Nederland is geen nationaal plan voor genetische bronnen gemaakt, maar vormt de beleidsnota van 2002 het kader voor het beleid ten aanzien van *in situ* behoud.

Het *in situ* behoud van genetische bronnen van planten, dieren, bomen en struiken wordt uitgevoerd door verschillende partijen (agrarische ondernemers, NGO's, hobbyisten, volkstuinders, stadstuinen, kinderboerderijen en beheerders van bos- en natuurterreinen) die daartoe samenwerken in verenigingen en overkoepelende maatschappelijke organisaties. De Stichting Zeldzame Huisdierrassen beschikt als enige op tijdelijke basis over een, zij het krimpende, overheidsfinanciering voor projecten die *in situ* behoud en gebruik stimuleren.

Door de deelnemers aan de Dag van de Genetische Diversiteit op 31 oktober 2012 is geconstateerd dat:

- ondanks de toenemende maatschappelijke belangstelling en inzet, de continuïteit van het *in situ* behoud van in Nederland ontwikkelde rassen van planten, dieren en bomen niet gegarandeerd is,
- er een sterke behoefte is aan uitwisseling van kennis met betrekking tot de mogelijkheden van *in situ* behoud, en

- er door het ontbreken van een integraal beleid voor een duurzaam gebruik en ³behoud van traditionele Nederlandse genetische bronnen in de voedselproductie en autochtoon materiaal in het natuur- en landschapsbeheer, in Nederland kansen gemist worden.

Op de Dag van de Genetische Diversiteit is ook geconcludeerd dat het noodzakelijk is één integraal nationaal plan voor *in situ* beheer van genetische bronnen op te stellen. In dat plan moeten de behoeften voor het duurzaam beheer van traditioneel Nederlandse dierrassen, traditionele rassen van voedselgewassen en autochtone bomen en struiken worden uitgewerkt. De Oerakker (DOA), de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) en de Vereniging van Bos- en natuurterreineigenaren (VBNE) zijn op de Dag van de Genetische Diversiteit geïdentificeerd als de relevante trekkers van een plan voor het *in situ* conserveren van uitgangsmateriaal in de drie sectoren. Het nationaal plan dient de strategie en de doelstellingen te beschrijven die in de drie sectoren gezamenlijk worden nagestreefd. Het geeft naast de mogelijkheden voor onderlinge samenwerking, ook de samenwerking aan met andere relevante partijen in de voedselproductie, het behoud van cultureel erfgoed en het bos- en natuurbeheer. De benodigde capaciteit om de rol als trekker per domein goed te kunnen invullen, de behoefte aan expertise (onder andere vanuit het CGN) en de mogelijkheden voor financiering worden beschreven. De verantwoordelijkheden van de overheid, het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties worden daarbij ingevuld.

Doel van deze notitie

De Stichting de Oerakker (DOA), de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) en de Vereniging van Bos- en natuurterreineigenaren (VBNE) formuleren in deze notitie samen een nationaal plan voor het *in situ* behoud en gebruik van genetische bronnen van traditionele rassen van planten, traditionele rassen van dieren en autochtone bomen en struiken. Met dit plan willen deze organisaties de overheid en de maatschappij overtuigen van het belang hiervan en de erkenning verkrijgen die nodig is om de continuïteit van *in situ* behoud te waarborgen, de uitwisseling van kennis en ervaring te bevorderen en het duurzaam gebruik van traditioneel Nederlandse genetische bronnen te bevorderen.

Werkwijze

In het voorjaar van 2013 is per domein door de drie domeintrekkers, Obe Bootsma (plant), Ank Zegwaard en Geert Boink (dier) en Jos Jansen en Paul de Dooij (bomen en struiken), een werkgroep gevormd die per domein de huidige situatie, de doelstellingen en de daaruit afgeleide strategie met de benodigde acties beschrijven. Per onderdeel is kort aangegeven wat er al gebeurt en wat er verder zou moeten gebeuren om een

duurzaam behoud van de traditioneel Nederlandse genetische bronnen te garanderen en gebruik ervan te bevorderen. Ook het CGN heeft aangegeven de *in situ* instandhouding van genetische diversiteit verder te ondersteunen. In het actieplan per domein zijn de volgende onderdelen gehanteerd en die worden ook in dit gezamenlijke plan uitgewerkt:

- Inventariseren, karakteriseren en bewaken van genetische diversiteit van Nederlandse oorsprong
- Bevorderen van duurzaam gebruik en verdere ontwikkeling van deze genetische diversiteit
- Conserveren van genetische diversiteit van Nederlandse oorsprong
- Bevorderen van aanpassing van wet- en regelgeving ter behoeve van bovengenoemde doelen
- Versterken van kennisoverdracht, onderwijs en voorlichting over het behoud en gebruik van traditionele genetische diversiteit
- Zoeken van mogelijkheden voor samenwerking en integratie tussen betrokken partijen en met derden.

De uitvoerende maatschappelijke organisaties

De drie maatschappelijke organisaties, die in de drie sectoren het *in situ* behoud van traditioneel Nederlandse rassen als hoofddoelstelling hebben, verschillen in organisatievorm: DOA is een netwerk van stichtingen, organisaties en particulieren, de SZH is een stichting die rasverenigingen ondersteunt en het Bosschap is (tot 2014) het bedrijfsschap voor bos en natuur waarvan de coördinatie van *in situ* behoudsactiviteiten zijn ondergebracht. Deze activiteit wordt voortgezet door de VBNE.

De drie maatschappelijke organisaties hebben een sterk verschillende historie: de Stichting De Oerakker werd in 1995 opgericht en heeft in 2006 haar huidige doelstellingen en rol gekregen. Onder de DOA ressorteert het Netwerk Eeuwig Moes (NEM). De SZH is al in 1976 op initiatief van een aantal onderzoekers opgericht toen de traditionele Nederlandse veerassen sterk in aantal dieren achteruit gingen. Het *in situ* behoud van bomen en struiken is gaandeweg als taak opgepakt door één van de commissies van het Bosschap. Deze commissie krijgt naar verwachting een vervolg bij de Vereniging van Bos en Natuureigenaren (VBNE).

De drie maatschappelijke organisaties zijn tot nu toe sterk sectorgericht: DOA biedt een platform aan een heel brede sector en wil nog aansluiting zoeken bij partijen met activiteiten in vruchtbomen en siergewassen. De SZH heeft een afgebakend werkterrein van 70 rasverenigingen, maar de relaties met de verschillende rasverenigingen

verschillen sterk in intensiteit. Vereniging van Bos- en natuurterreineigenaren (VBNE) bij het *in situ* behoud nauw samen met Staatsbosbeheer en andere terreinbeheerders.

De drie maatschappelijke organisaties hebben hun werk verschillend georganiseerd in hun sector: DOA kiest voor een regionale aanpak en heeft daarnaast themagroepen ingesteld, de SZH kiest in de eerste plaats voor het opzetten van platformen per diersoort en dVBNE richt zich op georganiseerde beheerders op het gebied van bos- en natuurbeheer.

In de uitvoering van de werkzaamheden voor het *in situ* behoud van genetische diversiteit wordt met veel andere partijen en organisaties samengewerkt. Gemeenten, provincies en natuurorganisaties spelen een belangrijke rol bij het gebruik van traditioneel Nederlandse geiten-, koeien- en schapenrassen voor natuurbeheer.

Eigenaren van bos en natuurterreinen, provincies en gemeenten zijn betrokken bij het *in situ* conserveren van autochtone bomen en struiken. Slow Food levert een bijdrage aan de ontwikkeling van streekproducten met traditionele rassen van dieren en gewassen.

Tegelijkertijd hebben de drie maatschappelijke organisaties (DOA, SZH en VBNE) een sterk overeenkomende doelstelling: het bevorderen van professioneel en duurzaam conserveren van levend erfgoed onder *in situ* condities en het stimuleren van het gebruik van levend erfgoed. Deze overeenkomst in doelstelling legt de basis voor een gezamenlijk nationaal plan voor *in situ* behoud en gebruik.

Het CGN heeft op dit terrein sinds haar oprichting in 1985 expertise opgebouwd, zowel in Nederland als in ontwikkelingslanden. Het CGN levert dan ook al kennis, technische en organisatorische ondersteuning voor het *in situ* behoud aan de maatschappelijke organisaties. Het CGN zal deze ondersteuning in de toekomst voortzetten.

De *in situ* activiteiten zijn complementair aan de *ex situ* werkzaamheden van het CGN in Nederland die samen volledig invulling geven aan de doelstelling van het conserveren van traditionele rassen. Om deze activiteiten goed uit te voeren is regelmatige afstemming nodig tussen de maatschappelijke organisaties en het CGN over de status van de traditionele rassen en de te stellen prioriteiten .

Het actieplan

Tussen de status quo in elk van de drie sectoren bestaan opvallende overeenkomsten die om een aantal gezamenlijke acties vragen die **in 2020** gerealiseerd moeten zijn:

Professionalisering mogelijk maken en garanderen

Resultaat: Het borgen van het *in situ* behoud van traditionele Nederlandse rassen door een professionele uitvoering van de benodigde activiteiten.

Actie: De behoefte aan professionalisering, verankering en continuïteit in alle drie sectoren vraagt om een versterking van de positie van de maatschappelijke organisaties door permanente ondersteuning vanuit de overheid en de maatschappij om het inschakelen van professionele krachten mogelijk te maken en te garanderen op de lange termijn. Kansen voor *in situ* behoud door het tot waarde brengen van verschillende functies van levend cultureel erfgoed kunnen dan beter benut worden. Bij de implementatie van bestaande en nieuwe regelgeving kan dan ook meer rekening gehouden worden met de niches waarin genetische bronnen in Nederland onder *in situ* condities geconserveerd en gebruikt worden.

Motivering: *In situ* behoudsactiviteiten hebben geen sterke economische basis en erkenning van het belang ervan is niet vast verankerd in de Nederlandse samenleving. In de drie sectoren (planten, dieren, bomen & struiken) zijn maatschappelijke organisaties actief die sterk steunen op de inzet van vrijwilligers en zeer beperkt kunnen beschikken over professionele ondersteuning.

Inventariseren, karakteriseren en monitoren van genetische diversiteit

Resultaat: Een sluitend en voortdurend actueel overzicht van de (herkomsten van) traditionele Nederlandse rassen die in Nederland *in situ* in stand worden gehouden.

Actie: Het inventariseren, karakteriseren en monitoren van genetische diversiteit van Nederlandse oorsprong die als levend erfgoed bewaard wordt, vraagt veel aandacht van de drie maatschappelijk organisaties. In samenwerking met CGN en andere partijen zal dit worden uitgevoerd. CGN kan expertise en methoden aanreiken, kan zorg dragen voor vastlegging van de verzamelde informatie in toegankelijke computersystemen en is namens de overheid eindverantwoordelijk voor de gegevens in internationale databases.

Motivering: Bij planten is het in eerste instantie nodig om een lijst op te stellen met rassen van gewassen die behouden zouden moeten worden. Het CGN heeft in samenwerking met DOA al een inventarisatie gemaakt van rassen van land- en tuinbouwgewassen (groenten, granen) die ontwikkeld zijn tussen 1850 en 1950 in de vorm van een Oranje Lijst. Aan de fruitbomen wordt nu gewerkt. Bij het opstellen van de Oranje Lijst worden de rassen voor zover mogelijk ook fenotypisch beschreven. Een monitoringssysteem voor het *in situ* conserveren van deze overgebleven rassen moet met de expertise van het CGN verder ontwikkeld worden. Bij de landbouwhuisdieren is al in 1978 een eerste inventarisatie van de SZH verschenen. Het fenotypisch karakteriseren van de dierrassen heeft tot nu toe gefragmenteerd plaatsgevonden. Het monitoren van

het aantal dieren per ras en de vitaliteit van het ras vraagt regelmatig veel inzet van SZH en CGN. Bij de bomen en struiken (VBNE) is een aanvullende inventarisatie nodig om meer opstanden van autochtone rassen ('gene conservation units') aan te kunnen wijzen. Insteek is om alle inventarisatiegegevens samen te voegen in één systeem, zodat het karakteriseren en monitoren van autochtone bomen en struiken vergemakkelijkt wordt.

Bevordering van duurzaam gebruik van genetische diversiteit

Resultaat: Oorspronkelijke Nederlandse rassen hebben een belangrijke plaats gekregen in landschaps- en natuurbeheer en in kleinschalige voedselproductie.

Actie: De plannen voor het gebruik en de ontwikkeling van genetische diversiteit worden opgesteld door de maatschappelijke organisaties, waarbij het CGN gevraagd zal worden technische en organisatorische ondersteuning te verlenen en internationale ervaringen in te brengen.

Motivering: Bij de gewassen ontbreekt een goed overzicht van wie welke rassen vermeerdert en in stand houdt. De beschrijving van de traditionele rassen is nog onvolledig. Bij de landbouwdieren zorgen rasverenigingen en stamboeken voor het in stand houden van een ras, maar ze kunnen niet garanderen dat het ras behouden blijft. Dat hangt af van de bereidheid van leden om met dieren van het ras (zuiver) te fokken. Er zou voor het behoud van zeldzame rassen nog veel meer gebruik gemaakt kunnen worden in natuurbeheer en in kleinschalige voedselproductiesystemen voor streekproducten. Dat vraagt om bewustwording en kennis bij natuurbeheerders en bij (biologische) veehouders. Ook het duurzaam beheer en gebruik van autochtone bomen en struiken vraagt om meer bewustwording en kennis bij de beheerders van bos en natuur. Insteek is om het specifieke beheer voor in situ soorten in te passen in het reguliere beheer van een gebied. Mogelijk kan dit opgenomen worden in de subsidiebeschikkingen voor beheer van bos en natuur.

Behoud van genetische diversiteit

Resultaat: *Ex situ* back-up gerealiseerd bij het CGN van de oorspronkelijke Nederlandse rassen die *in situ* gehouden worden.

Actie: In goed overleg en in samenwerkingsprojecten zal het CGN, waar mogelijk en nuttig, en voor zover ze dat nog niet gedaan heeft, de genetische diversiteit van soorten en rassen *ex situ* veilig stellen in de genenbank.

Motivering: In alle drie sectoren geldt dat de *in situ* behoudsactiviteiten van oorspronkelijk Nederlandse rassen en soorten geen sterke economische basis hebben en niet vast verankerd zijn in het bewustzijn van de Nederlandse samenleving. Er is sprake

van een sterke afhankelijkheid van vrijwilligers en daardoor ontbreekt borging. De behoudsactiviteiten hangen sterk af van individuele of groepsactiviteiten en van individuele agrarische ondernemers, hobbyisten en boseigenaren. Hierdoor zijn deze activiteiten voor de lange termijn niet gegarandeerd en zijn aanvullende *ex situ* conserveringsacties gewenst, voor zover deze nog niet plaatsgevonden hebben. De maatschappelijke en politieke bewustwording over het nut en het behoud van *in situ* soorten moet aangewakkerd worden.

Wet- en regelgeving afstemmen op *in situ* behoud en duurzaam gebruik

Resultaat: In wet- en regelgeving is meer ruimte ontstaan voor het *in situ* behoud en gebruik van oorspronkelijke Nederlandse rassen.

Actie: Het onder de aandacht brengen van het belang van het behoud van zeldzame soorten en rassen bij planten en dieren bij het uitwerken en uitvoeren van nieuwe wet- en regelgeving wordt uitgevoerd door de maatschappelijke organisaties. In overleg over relevante nieuwe regelgeving zullen de maatschappelijke organisaties en het CGN de aandacht voor het gebruik van genetische bronnen inbrengen.

Motivering: In bestaande en toekomstige wet- en regelgeving wordt vaak onvoldoende rekening gehouden met de specifieke omstandigheden waarin traditionele genetische bronnen geconserveerd en gebruikt worden. De betrokken maatschappelijke organisaties voor behoud en gebruik missen de capaciteit voor een structurele lobby in Den Haag of Brussel. Bij gewassen is soms de bestaande EU en soms nationale regelgeving een struikelblok voor de instandhouding en het vermarkten van meer variabele oude rassen. Het is nog niet geheel duidelijk tot op welke hoogte de in voorbereiding zijnde nieuwe regelgeving dit gaat verbeteren. Bij landbouwhuisdieren houdt de wetgeving gericht op ziektepreventie en -bestrijding bepaalde risico's in voor het behoud en gebruik van zeldzame rassen. Wetgeving op het terrein van voedselveiligheid is gericht op voedselproductie in intensieve systemen ten behoeve van verkoop in supermarkten en veel minder op het produceren van streekproducten met oude rassen in kortere ketens. In de bomen en struiken sector geeft bestaande wetgeving in principe geen belemmeringen, maar dient het behoud van *in situ* soorten in de beheerpraktijk ingepast te worden om ook de *in situ* behoudsdoelen te halen.

Kennisoverdracht, onderwijs en voorlichting over behoud en gebruik van genetische diversiteit

Resultaat: Veel meer kennis overgedragen die nodig is voor de effectieve *in situ* instandhouding en het gebruik van oorspronkelijke Nederlandse rassen.

Actie: De maatschappelijke organisaties organiseren cursussen die nodig zijn voor selectie en instandhouding van zeldzame soorten en rassen bij planten en dieren. Het CGN kan bijdragen aan de inhoudelijke invulling van deze cursussen. Dit zijn cursussen op MBO en HBO niveau. Via de bestaande structuren worden deze ook in het curriculum van de groene scholen opgenomen. Met lessen over *in situ* behoud wordt bij kinderen in het basisonderwijs en jongeren in het HAVO en VWO onderwijs belangstelling ontwikkeld voor de waarde van oorspronkelijk Nederlandse diversiteit. Daarmee wordt een basis voor voorlichting aan het brede publiek gelegd. Met financiering uit cultuurfondsen worden televisieprogramma's ontwikkeld over de waarde van genetische bronnen voor voedsel en landschap. Onderwijs en voorlichting over het belang van behoud en gebruik van genetische diversiteit voor autochtone bomen en struiken krijgt een plaats in de relevante bos- en natuuropleidingen. Ook dient er scholing ontwikkeld te worden voor de huidige beheerders.

Motivering: Een sterkere plaats in het onderwijs is essentieel voor het behoud en gebruik van Nederlandse rassen op de lange termijn. In het onderwijs is het nodig om het aanbod af te stemmen en uit te werken op de vele vragen naar kennisoverdracht te behoeve van *in situ* behoud. DOA en de VBNE missen momenteel de middelen om het belang van *in situ* soorten onder de aandacht van het brede publiek te brengen. Voor dit doel beschikt de SZH momenteel over een beperkt budget. Bij veel betrokkenen is een grote behoefte aan kennis over karakterisering, selectie en vermeerdering. De SZH en DOA zoeken samen bovendien een breder en sterker draagvlak voor *in situ* behoud en gebruik, met name bij de provincies. Bij landbouwhuisdieren is er een duidelijke behoefte aan kennis over het fokken van dieren en over het in de markt zetten van producten. Bij de VBNE is ook duidelijk behoefte aan kennisontwikkeling en uitwisseling over behoud en gebruik van *in situ* soorten. Dit dient ook vertaald te worden in het groene onderwijs.

Mogelijkheden voor samenwerking en integratie

Resultaat: De maatschappelijke organisaties werken samen bij de *in situ* conserveringsactiviteiten en fondsenwerving. Ze staan gezamenlijk in de publiciteit en hebben een breed draagvlak in de maatschappij gecreëerd voor Nederlandse rassen.

Actie: De drie maatschappelijke organisaties gaan gezamenlijk vanuit dit nationale plan actieplannen uitwerken voor geïntegreerde activiteiten, die direct zichtbaar zijn voor het brede publiek en aansluiten bij thema's rondom voedsel en landschap. Voorstellen voor financiering voor deze deelplannen zullen worden ingediend bij loterij- en cultuurfondsen. Dat zal voor meer publiciteit en een breder draagvlak in de Nederlandse samenleving zorgen.

Motivering: De drie partijen DOA, SZH en VBNE streven overeenkomstige doelen na en zien grote voordelen in het gezamenlijk presenteren van de waarde van de traditionele Nederlandse rassen in de voedselproductie en het landschap. Ze willen zich samen inzetten voor een betere kennisuitwisseling, publieke profilering en fondsenwerving. DOA wil de deelnemers in regionale kringen kennis en ervaring laten uitwisselen, een vorm van kennisuitwisseling die wellicht ook met de andere sectoren opgepakt kan worden. De SZH en DOA maken al samen met onderwijsinstellingen lesmateriaal, waarin elementen uit andere sectoren gemakkelijk meegenomen kunnen worden. De VBNE verkent momenteel de mogelijkheden voor het opstellen van beheerpakketten voor opstanden van autochtone soorten. De maatschappelijke organisaties willen samen hun belangen gaan behartigen en kunnen kantoor faciliteiten samen gaan gebruiken. Er komt een gezamenlijk blad over levend erfgoed.

Communicatie van het nationaal plan

De drie maatschappelijke organisaties komen in februari 2014 met een gedetailleerd communicatieplan. Onderdelen die daar met voorrang uitgewerkt worden zijn: 1) de opzet van een Nationale dag van het Levend Erfgoed medio 2014, 2) het aanbieden van dit nationale plan en 3) het aanstellen van één woordvoerder voor de toelichting van dit het Nationale Plan. Het CGN gebruikt het Nationaal Plan voor *in situ* behoud als één van de inputs voor haar voorstellen voor een nieuw vijfjarenprogramma voor de periode 2015-2019. Daartoe legt zij dit plan begin 2014 voor aan de Adviescommissie en het Oprachtgeversoverleg voor het WOT-programma Genetische Bronnen.

De verantwoordelijkheden van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties

Op de eerste Dag van de Genetische Diversiteit in 2006 heeft de overheid aangegeven dat zij *in situ* behoud als een maatschappelijke taak ziet. De overheid beperkt zich tot het formuleren van de noodzakelijke randvoorwaarden en wil met stimuleringsmaatregelen het noodzakelijke werk door maatschappelijke organisaties laten uitvoeren. De stimuleringsmiddelen die de overheid beschikbaar stelt aan de maatschappelijke organisaties zijn echter verre van voldoende om het noodzakelijke werk te kunnen uitvoeren. De overheid heeft het CGN de taak toegekend om maatschappelijke organisaties inhoudelijk te ondersteunen.

Particuliere organisaties karakteriseren materiaal en verzorgen de distributie daarvan. Daarnaast hebben ze een belangrijke rol in de voorlichting van het publiek en nemen ze allerlei initiatieven voor het opnieuw gebruiken van oude rassen voor nieuwe diensten en (streek)producten.

Voor de uitvoering van een aantal taken, vooral gericht op de langere termijn, namelijk het creëren van maatschappelijk draagvlak en de advisering van particuliere organisaties, heeft de overheid het CGN aangewezen. Het CGN ondersteunt verder de overheid in het nationale en internationale beleid, draagt zorg voor het noodzakelijke onderzoek voor *ex situ* en *in situ* conservering en heeft een functie in de kenniscirculatie (onderwijs) en de coördinatie voor genetische bronnen voor gewassen, bomen en dieren.

De rol van het bedrijfsleven voor de *in situ* conservering is beperkt. Het veredelingsbedrijfsleven bewaakt de diversiteit in hun genetisch materiaal en draagt materiaal dat ze niet langer gebruiken over aan het CGN.

De uitwerking van internationale wet- en regelgeving voor de uitwisseling van materiaal hoort aan EZ. Het ministerie krijgt hierin ondersteuning van het CGN, die daartoe in aanvulling op acties van de overheid zelf zowel het bedrijfsleven als particuliere organisaties in de discussie over de praktische implicaties van nieuwe wet- en regelgeving en overig nieuw beleid kan betrekken.